

Persoonlijkheidsontwikkeling

■ Jongens en meisjes

Karlijn (3 maanden) ligt in de box. Ze heeft gegeten en geslapen en ik ga naar haar toe om met haar te spelen. Als ik de box openmaak en me naar haar toe buig, spreek ik haar aan: 'Dag meisje, ben je daar?' Karlijn geeft me een glimlach en maakt vervolgens een paar geluidjes achter elkaar. 'Wat zeg je allemaal, vrouwtje?', vraag ik haar. 'Heb je zoveel te vertellen?'

Thomas (4 maanden) ligt in een wipstoel en is heel boos. Hij schreeuwt het uit, spant al zijn spieren en zijn gezicht loopt rood aan. Hij heeft honger en wil niet wachten op zijn fles. Ik loop naar hem toe en zeg: 'Nou, nou, mannetje toch. Ben je zó boos omdat je graag wil eten?' Ik ga voor hem zitten en leg mijn handen op zijn benen zodat hij kan voelen dat ik bij hem ben. Hij heeft zijn ogen stijf dicht geknepen en zijn vuisten gebald. Op het moment dat hij mijn handen voelt, stopt zijn gehuil heel even en doet hij zijn ogen open. 'Hé vriendje,' zeg ik tegen hem, 'zal ik maar snel een fles voor je gaan maken?' Ik maak het riempje van de wipstoel los en til Thomas eruit. Ik blijf tegen hem praten en zeg precies wat ik aan het doen ben. Ik zet Thomas op mijn heup en aai even over zijn wangetje. 'Kom,' zeg ik, 'dan gaan we

naar de keuken en maken we samen jouw fles warm.’ Thomas snikt nog flink na en klemt zich aan me vast. Hij raakt al snel afgeleid door alles wat er in de keuken te zien is en komt een beetje tot rust. Als de fles klaar is, loop ik naar de bank en leg Thomas op mijn schoot. ‘Zo, ventje, daar is ‘ie dan, je fles.’

Een kind aanspreken met een term die omschrijft wat het kind is – een jongetje of een meisje –, zorgt ervoor dat het vertrouwd raakt met wat het is. De individuele aandacht die het kind krijgt door specifiek voor dat kind koosnaampjes te bedenken, zorgt voor een liefdevol en vertrouwelijk contact.

■ Namen van personen benoemen

Aïsha (10 maanden), Leon (11 maanden) en Marylynn (12 maanden) zitten aan tafel voordat we gaan eten. Ik tik Aïsha op haar borst en vraag haar: ‘Wie ben jij?’ Aïsha tikt zichzelf op de borst en kijkt me lachend aan. Ik vraag: ‘Ben jij Marylynn?’ en Aïsha kijkt naar Marylynn. Ze wijst naar haar en ik zeg dat ik het heel knap vind dat ze weet wie Marylynn is. ‘Maar hoe heet jij?’, vraag ik Aïsha en ik tik nog een keer zachtjes op haar borst. Ik zie dat Marylynn en Leon met veel belangstelling kijken en ik vraag aan Marylynn of zij misschien weet hoe Aïsha heet. Marylynn wijst naar Aïsha en zegt: ‘Iess.’ Ik prijs Marylynn met veel enthousiasme: ‘Goed zo! Dat is Aïsha.’ Ik tik Aïsha op haar borst en zeg: ‘Jij bent Aïsha.’ ‘Waar is Leon?’, vraag ik dan in het algemeen en kijk alle kinderen even aan. Marylynn en Aïsha kijken even naar mij en daarna naar Leon. Ik tik Leon zachtjes op zijn borst en zeg tegen de meisjes: ‘Goed zo! Dit is Leon.’

Voor alle kinderen heb ik een fotocollagekaart gemaakt. Ik heb daarvoor foto’s gevraagd aan de ouders van mensen en dieren die belangrijk zijn voor het kind. Onder de foto’s heb ik de namen van de dierbaren van elk kind gezet. Ik pak de collage van Tobias (8 maan-

den) en ga met hem op schoot op de bank zitten. Op de kaart van Tobias staan foto's van zijn vader en zijn moeder, twee opa's en twee oma's, een zusje en een hond. Ik zet mijn wijsvinger op de foto van Tobias' moeder en vraag hem wie dat is. Tobias zegt: 'Mma.' Ik zeg tegen hem dat het klopt en wijs naar oma. Tobias prikt zijn vingertje ook op de foto van oma en zegt weer 'Mma.' Ik zeg dat het bijna goed

is: 'Dat is óma.' Ik leg de klemtoon op de o en zeg het woord 'oma' nog een keer. Tobias probeert het ook: 'Hma.', zegt hij en ik vind het knap. Tobias wijst nu zelf naar de foto van zijn vader en zegt: 'Mma.' 'Bijna,' zeg ik, 'dat is papa!'

Voor een kind is het moment dat het erachter komt dat personen individueel aangesproken kunnen worden, heel bijzonder. Het besef dat ieder mens een losstaand wezen is, zorgt ervoor dat het kind zichzelf ook los van anderen gaat zien. Het benoemen van namen laat een kind wennen aan de klankencombinaties die aan een bepaald persoon worden gekoppeld. Het kind leert dat het de aandacht van één persoon kan krijgen wanneer het een naam of benaming gebruikt. Het leert het kind de verhoudingen tussen mensen en zichzelf kennen, waar het staat in relatie tot de ouders, de grootouders, broers en zussen en vriendjes en vriendinnetjes.

■ Spiegeltje, spiegeltje...

Noah is 5 maanden oud en zit in een wipstoel voor de spiegel. Hij kijkt een beetje om zich heen en lijkt zich niet bewust te zijn van zijn spiegelbeeld. Ik ga zachtjes achter hem zitten en zwaai geluidloos mijn handen boven zijn hoofd heen en weer. De beweging in de spiegel trekt de aandacht van Noah en plotseling kijkt hij strak naar zijn

evenbeeld. Hij fronst zijn wenkbrauwen en tilt zijn hoofdje op om naar voren te buigen. Noah steekt zijn handen naar voren uit en lijkt terug te schrikken van de handen die in de spiegel naar hem toe komen. Hij laat zich weer terug vallen in de stoel en volgt met veel belangstelling de bewegingen in de spiegel. Plotseling kijkt Noah iets hoger dan zijn eigen spiegelbeeld en ziet hij mijn gezicht. Ik lach hem toe en zwaai even met mijn hand. Ik maak nog even geen geluid, dan zou Noah immers op zijn gehoor afgaan en zich naar me omdraaien. Noah glimlacht en zwaait met zijn arm op en neer. Die beweging trekt zijn aandacht om weer naar zijn eigen spiegelbeeld te kijken en ik zie hem voorover buigen naar de spiegel. Hij schrikt nu niet meer terug en zet zijn handen tegen de spiegel aan. Hij buigt zijn hoofdje nog verder naar voren en kijkt met veel belangstelling naar het effect van zijn bewegingen in de spiegel.

Jarino (9 maanden) is erg beweeglijk en vindt het niet leuk om verschoond te worden. Hij draait zich steeds om en protesteert hevig als ik hem op de commode leg. Ik heb een spiegeltegel tegen de onderkant van de plank boven de commode geplakt en tik op de rand ervan om Jarino's aandacht te trekken. Jarino kijkt omhoog en terwijl hij zichzelf in de spiegel ontdekt, trek ik snel zijn broek uit en de knopen van zijn rompertje los. 'Wie zie je daar?', vraag ik Jarino, ondertussen maak ik zijn luier los. 'Wie is dat mooie jongetje?' Jarino kijkt

afwisselend naar mij en naar de spiegel boven zich. Ik maak hem snel schoon en pak een nieuwe luier. Als hij op het punt staat te gaan protesteren, lijkt hij even afgeleid van de uitdrukking op zijn eigen gezicht in de spiegel. 'Zie je wat dat jongetje doet?', vraag ik. 'Vindt hij verschonen ook niet zo leuk, net als jij?' Hij kijkt met grote ogen naar boven en ik maak van de gelegenheid gebruik om zijn verschoning af te ronden. Ten slotte buig ik over Jarino heen en draai me ondersteboven om ook in de spiegel te kunnen kijken. Ik wil dat jongetje ook wel eens zien! Ik wijs naar de spiegel en zeg: 'Kijk, nu zijn we allebei in de spiegel!' Als ik Jarino daarna mijn handen aanbied om op te staan, houdt hij zijn hoofd achterover om in de spiegel te kunnen blijven kijken.

Bijna elk kind vindt een spiegel bijzonder interessant. Vaak lacht het of kijkt het verwonderd naar 'dat andere kind' in de spiegel. Wanneer een kind tegenstribbelt tijdens het verschonen, biedt een spiegel boven de commode uitkomst. Het kind raakt afgeleid doordat het naar zichzelf kan kijken en merkt nauwelijks dat het verschoond wordt. Pas als een kind voor de spiegel zit en het eigen gezicht aanraakt, in plaats van het gezicht in de spiegel, laat het zien dat het begrijpt zichzelf in de spiegel weerkaatst te zien.

■ Welkom heten

De kinderen zitten aan tafel voordat we fruit gaan eten en ik zet het liedje ‘Goedemorgen ...’ in. Ik begin aan de ene kant van de tafel en wijs naar Marylynn die op

het hoekje zit. ‘Goedemorgen Marylynn, blij je weer te zien. Wie zit er naast je, weet je dat misschien?’ Ik wijs naar het kind dat naast Marylynn zit en vraag aan Marylynn of zij weet wie dat is. Ik wacht even om Marylynn de kans te geven te reageren. Ze kijkt naar Jarino, maar zegt zijn naam niet. Ik zeg: ‘Dat is Jarino!’ en zing het liedje voor hem. ‘Goedemorgen Jarino, blij je weer te zien. Wie zit er naast je, weet je dat misschien?’ Jarino kijkt me met grote ogen aan en volgt mijn vinger als ik naast hem wijs. Ik vraag nog een keer of hij weet wie dat is en dan zeg ik: ‘Dat is Aïsha!’ Aïsha heeft vol spanning zitten wachten op dit moment. Ze straalt als ik haar aanwijs en het liedje voor haar ga zingen. ‘Goedemorgen Aïsha, blij je weer te zien. Wie zit er naast je, weet je dat misschien?’ Ik kijk naar het kind naast Aïsha en ze volgt mijn blik. ‘Wie is dat?’, vraag ik aan alle kinderen terwijl ik zachtjes op de borst van Leon tik. Leon slaat met twee handen tegen zijn buik en ik vraag: ‘Wie ben jij?’

■ Belangstelling voor bewegende delen

Jarino is 9 maanden oud en heeft veel belangstelling voor speelgoed met bewegende delen. Elk stuk speelgoed dat hij pakt, onderzoekt hij met veel interesse op draaiende of klappende onderdelen. Ik pak een houten vrachtwagen uit de kast en ga naast Jarino op de grond zitten. Ik laat de vrachtwagen om mijn been heen naar Jarino toe rijden en maak een brommend geluid ter ondersteuning. Ik laat de vrachtwagen een paar bochten maken en Jarino steekt zijn handje uit om de vrachtwagen aan te pakken. De auto is vrij groot en zwaar en heeft rubber wielen met een grof profiel. Ik zie dat Jarino op één knie en één voet gaat zitten om met

de wagen te kunnen rijden. Zijn hoofd hangt scheef opzij en zijn ogen zijn strak gericht op de wielen van de auto. Jarino heeft zijn hand bovenop de auto gelegd en rijdt hem langzaam heen en weer. De wielen zien er anders uit als ze vooruit rijden, dan wanneer ze achteruit rijden. Tenminste, als ik de uitdrukking in het gezicht van Jarino mag geloven! Als de vrachtwagen in een scherpe bocht omvalt, gaat Jarino erbij zitten en draait hij een paar keer aan de wielen. Zijn hand ligt op de zijkant van de auto en met zijn wijsvinger draait hij het wiel heen en weer. De vrachtwagen heeft een laadklep die open en dicht kan en Jarino heeft hem al snel te pakken. Hij slaat de klep hard dicht en trekt hem weer open. Jarino buigt zich naar voren om de kant waar de klep aan de auto vastzit van dichtbij te bekijken. Voorzichtig duwt hij de klep weer dicht om hem daarna weer open te trekken. Dat blijkt een leuk spelletje en Jarino herhaalt het nog vele malen.

■ Terughoudendheid

Tobias is 8 maanden oud en hoewel hij goed kan tijgeren, houdt hij zitten nog niet heel lang vol. Hij reageert meestal terughoudend op nieuwe activiteiten en kijkt liever de kat uit de boom voordat hij ergens aan mee doet. Ik wil kijken of hij het leuk vindt om met water te spelen. Ik zet een lage bak met lauwwater op de grond op een paar handdoeken en kleed Tobias uit tot op zijn romper. Ik leg hem op zijn buik bij de waterbak en wijs hem op het water. Tobias steekt één handje uit en houdt het vlak boven het wateroppervlak. Ik zie dat hij zachtjes op en neer gaat met zijn handje en heel licht het water raakt. Wanneer het water steeds kort aan zijn handje blijft 'plakken', houdt Tobias zijn hoofdje scheef om ertussen te kunnen kijken. Ik leg mijn hand ook op het water en voel wat hij moet voelen. Het is net alsof het water aan mijn hand blijft hangen als ik hem heel langzaam van het wateroppervlak afhaal. Ik zeg tegen Tobias dat het wel heel bijzonder is wat hij heeft ontdekt. Hij kijkt me even aan en lacht.

Communicatieve ontwikkeling en spelontwikkeling

■ Hoofdje schudden/knikken

Evie van 6 maanden en Thomas van 4 maanden oud zitten naast elkaar in een wipstoel en ik zit voor ze op de grond met mijn gezicht naar ze toe. Ik trek hun aandacht door ze bij de naam te noemen en schud dan een paar keer mijn hoofd heen en weer. Evie lacht, het lijkt alsof ze dit spelletje herkent, maar even vergeten is hoe het ook alweer gaat. Ik schud mijn hoofd nog een paar keer langzaam heen en weer. Als ik stop, zie ik dat Evie haar hoofdje naar voren buigt. Alsof ze deze aanloop nodig heeft, zwenkt ze haar hoofd daarna opzij en schud ze een paar keer heen en weer. Ze schatert het uit en ik vind het knap! Thomas kijkt met veel belangstelling naar wat er gebeurt en ik schud mijn hoofd voor hem heen en weer. Hij kijkt me met grote ogen aan. Als Evie begint te brabbelen, kijkt hij opzij naar haar. Wanneer ik daarna zijn naam noem, kijkt hij weer naar mij. Hij beweegt zijn hoofdje al wel heen en weer, maar kan het nog niet een paar keer achter elkaar. Ik kijk

